

Vláda Václava II. v kronice *Liber certarum historiarum* Jana z Viktringu

Gabriela Škorníková

THE REIGN OF WENCESLAUS II IN THE CHRONICLE *LIBER CERTARUM HISTORIARUM* BY JOHN OF VIKTRING

This paper is focused on the history of the Kingdom of Bohemia at the turn of the 13th and 14th centuries in the chronicle composed by the abbot John of Viktring. This narrative source of foreign provenance is an interesting comparative material to the Zbraslav Chronicle, though in this study, it will also be presented as a work of its own distinctive character, which its author created for reasons that were different from those of many of his contemporaries.

KEYWORDS:

Iohannis abbatis Victoriensis *Liber certarum historiarum*; John of Viktring; Kingdom of Bohemia; Chronicon Aulae regiae; Wenceslaus II; Přemyslids; chronicle; 13th-14th centuries

Pro širokou veřejnost u nás nepatří Kronika Jana z Viktringu k nejznámějším pramenům, přesto nabízí poznání dalšího úhlu pohledu na tytéž dějiny popisované v kronikách české provenience.¹ *Liber certarum historiarum* (dále LCH) svým rozsahem zachycuje stoletý úsek dějin střední Evropy od první poloviny 13. století do necelé poloviny století následujícího. V této studii se pokusím Viktringův pohled zachytit, a to na vybraných událostech týkajících se Českého království, jež jsou v jeho kronice popisovány, a tyto budu rovněž komparovat primárně s líčením Zbraslavské kroniky. Pro účely této studie jsem vybrala zápisy týkající se vlády předposledního přemyslovského krále Václava II., u nichž byl zmíněný komparační potenciál patrně nejsilnější.²

Jan z Viktringu své dílo tvořil mnoho let, díky čemuž se dochovalo několik jeho verzí, jež byly vydány v edici Monumenta Germaniae Historica pod vedením Fedora Schneidera. Edice obsahuje několik verzí konceptu i části originálního Viktringova čistopisu, přičemž některé verze se navzájem doplňují, jiné se nedochovaly celé apod. Tyto podmínky výrazně ovlivnily náročnost edičních prací a poněkud komplikují

1 Ke zpracování této práce byly velmi přínosné kratší studie německých autorů — zejména dvojitá studie Bassiho a Kamptnerové publikovaná jako zevrubná analýza Viktringovy kroniky: Urban BASSI — Margit KAMPTNER, *Studien zur Geschichtsschreibung Johanns von Viktring*, Das Kärntner Landesarchiv XXII, Klagenfurt 1997; také Schneiderův, byť už v některých ohledech překonaný, první díl *Studien zu Johannes von Victring*: Fedor SCHNEIDER, *Studien zu Johannes von Viktring: Erster Teil*, Neues Archiv der Gesellschaft für Ältere Deutsche Geschichtskunde zur Beförderung einer Gesamtausgabe der Quellschriften deutscher Geschichten des Mittelalters XXVIII, Hannover — Leipzig 1903, s. 137–192.

2 Studie je zkrácenou a upravenou verzí bakalářské práce: Gabriela ŠKORNÍKOVÁ, *Liber certarum historiarum* Jana z Viktringu jako pramen k poznání vývoje v českých zemích ve druhé polovině 13. a první polovině 14. století, bakalářská práce, Katedra historie FF OU, Ostrava 2019.

nepříliš zkušeným čtenářům užití tohoto pramene.³ Kromě latinské edice bylo tedy pro účely této studie užito také německého překladu Waltera Friedensburga z roku 1888,⁴ který v poznámkovém aparátu obsahuje četné odkazy a doplňky k textu právě v podobě oněch nezahrnutých a leckdy odlišných verzí Viktringovy kroniky.

JAN Z VIKTRINGU

Cisterciácký mnich Jan z Viktringu žil přibližně v letech 1270 až 1345 či 1347 a od roku 1312 zastával úřad opata kláštera Viktring ležícího blízko Klagenfurtu v Korutanech.⁵ Příslušnost k cisterciáckému řádu determinovala Janův osud. Brzy po nástupu do svého úřadu si získal přízeň korutanského vévody Jindřicha — k roku 1330 je doloženo, že v říjnu z jeho pověření pobýval s Janem Lucemburským v Tridentu a v roce 1334 byl jmenován osobním vévodovým kaplanem. Ani po Jindřichově smrti neztratil vliv, protože zůstal ve službách jeho dcery a dědičky Markéty Maultasch.⁶ Působil rovněž jako kaplan dvou mužů, jimž shodou okolností napsal jediná dvě věnování, v nichž jmenovitě zmínil svou osobu, a sice vévody Albrechta II. Rakouského a aquilejského patriarchy Bertranda.⁷ Největší přínos pro Viktringa měl patrně blízký vztah s Bertrandem, neboť tehdejší prameny italské provenience mu zpravidla nebyly přístupné, což se povedlo alespoň částečně vykompenzovat díky patriarchovi sídlícímu v severoitalské Aquileji. Ovšem ani Albrecht neměl na rozsah pramenné základny opata zanedbatelný vliv — díky tomuto svému patronovi získal autor zejména údaje týkající se habsburského rodu a také přístup k Salcburským análům. Pokud však Viktring svou práci věnoval oběma hlavním mecenášům, Albrechtovi i Bertrandovi, jednalo se spíše o dobovou konvenci; LCH nenese znaky tzv. práce na zakázku, tedy kroniky, jakou by si středověký vládce nechal napsat na vlastní přání. Se záměrem vytvořit kroniku přišel Jan nejspíše už před rokem 1335, kdy se stal Albrechtovým kaplanem, a ten ho pak v jeho práci dále podporoval. Obdobně tomu snad bylo i u aquilejského patriarchy, který měl na Viktringovu práci jen o to větší vliv, že mu umožnil přístup k širší základně pramenů. Bertrandův vliv se vztahoval především na utváření Viktringových postojů k záležitostem církevní politiky. Vliv jeho formování pod patronátem Habsburků se však z kroniky nevytratil.⁸ Většina díla zachycuje období, které autor sám zažil a o němž se snaží čtenářům předat vědění získané přímou, ale i nepřímou zku-

3 Winfried STELZER, *Vorwort*, in: U. Bassi — M. Kamptner, *Studien zur Geschichtsschreibung*, s. 7–10.

4 Walter FRIEDENSBURG (ed.), *Das Buch gewisser Geschichten von Abt Johann von Victring*, Die Geschichtsschreiber der deutschen Vorzeit LXXXVI, Leipzig 1888.

5 Jakub RAZIM, *Jindřich Korutanský jako český král ve světle dobových svědectví*, rigorózní práce, Ústav českých dějin FF UK, Praha 2007, s. 100.

6 F. SCHNEIDER, *Studien zu Johannes von Viktring: Erster Teil*, s. 154–155.

7 U. BASSI, *Johann von Viktring und der Anonymus Leobensis*, in: týž — M. Kamptner, *Studien zur Geschichtsschreibung*, s. 11–41, zde s. 19.

8 M. KAMPTNER, *Die Darstellung der Zeitgeschichte bei Johann von Viktring*, in: U. Bassi — M. Kamptner, *Studien zur Geschichtsschreibung*, s. 42–166, zde s. 151 a 162–165.

šeností, pomocí všech jemu dostupných informací.⁹ Jeho vliv a společenské postavení měly za následek, že se setkal i s císařem Ludvíkem Bavorem a ačkoliv stál na straně Habsburků, mohl tak ve svém díle představit komplexní obraz tehdejší politické situace a mocenských poměrů ve střední Evropě. Na sklonku života se Jan z veřejného života stáhl a pilně pracoval na přepracování a dokončení kroniky, a to až do své smrti.

Počet škrtnů a oprav v textu dosvědčuje zejména snahu o co nejpřesnější a největší vyjádření a předání informací čtenáři. Při analýze textu se ukazuje, že hlavním Viktringovým záměrem je naučná, respektive pedagogická funkce, s každou další úpravou se však ztrácí snaha „poučovat“ a kronikář stále více usiluje o co možná největší objektivitu a podání ověřených a ověřitelných zpráv. Na svou dobu se však Jan až překvapivě dobře vyvaroval příliš ostrých moralizačních stanovisek a nechává konečný soud na čtenáři.¹⁰

Podle Schneidera byl Jan z Viktringu zastáncem ideje tzv. *Weltmonarchie*. Tuto myšlenku lze poměrně dobře podpořit samotným rozbořením kroniky, v níž se nijak nesnažil názorově vlichotit svým pánům či mecenášům. Jeho idea Svaté říše římské jako svrchované monarchie se také promítá v tom, že vždy vykresluje narušitele harmonie této hegemonie s poměrně negativním zaujetím — ať už se jedná o Jana Lucemburského nebo Jindřicha Korutanského. Kritizoval ale i samotné říšské panovníky, tedy nechoval žádnou slepou úctu k úřadu římského krále či císaře. Jednoduše se snažil jejich osobnosti popsat objektivně tak, jak svému úřadu a středověké společnosti sloužily, s přihlédnutím k jejich specifickým charakterovým rysům. Zdá se, že Jan byl spíše pragmatickým řádovým mnichem, protože stejně jako nepropadal slepé oddanosti světským pánům, tak ani nebránil myšlenky papeže a kurie jen pro jejich samotný účel. Stejně jako v případě panovníků se nebál kritizovat pochybení ze strany církve, a to ani pokud se jednalo o jeho současníky. Rovněž nebyl milovníkem přehnané askeze a jako cisterciák choval určité antipatie k žebravým řádům, jejichž společenský a politický význam v jeho době rostl. Naopak loajalita a ztotožnění se s vlastním řádem jsou v kronice velmi citelné.¹¹

V několika verzích LCH je rovněž patrná změna v celkové koncepci — při psaní autor zaznamenal obrat od regionálních rakouských dějin k širšímu zachycení říšské historie. Politické názory si formoval bez ohledu na své podporovatele, nesnažil se zohlednit jejich politiku a cíle, zalíbit se jim, ani kronice propůjčit propagandistické prvky. Tedy Viktringova snaha o přesnost a objektivitu, vysoký literární styl, zohlednění co nejvíce jemu dostupných pramenů a úsilí vyhnout se tendenčnosti jsou důvody, proč je tato kronika moderními historiky považována za věrohodnější než například česká Zbraslavská kronika nebo rakouská kronika Otakara Štýrského.¹²

Jak ve své práci dobře shrnul Jakub Razim,¹³ pokud jde o popis a hodnocení událostí na domácí půdě, je Viktringovo dílo vysoce kvalitní a přesné, pokud se ale zaměříme

9 F. SCHNEIDER, *Studien zu Johannes von Viktring: Erster Teil*, s. 154–155.

10 M. KAMPTNER, *Die Darstellung*, s. 158–159.

11 F. SCHNEIDER, *Studien zu Johannes von Viktring: Erster Teil*, s. 155 a 158–160.

12 M. KAMPTNER, *Die Darstellung*, s. 164–166.

13 J. RAZIM, *Jindřich Korutanský*, s. 101–102. Zbraslavskou kroniku s Otakarovou komparoval počátkem minulého století Miloš VYSTYD, *Die steirische Reimchronik und die Königsalder*

na dějiny Českého království, přesnost a objektivita začínají ztrácet na hodnotovosti. Tato skutečnost je také důvodem, proč není kronika v Čechách tolik známá ani citovaná, neboť žádnou větší měrou neobohacuje poznatky získané studiem známějších historiografických děl. Ovšem je pravdou, že oproti výrazně slavnější Štýrské kronice je mnohem méně předpojatá, zato však zejména ve vztahu k českým dějinám chronologicky i faktograficky poměrně zmatená a nepřesná.

NÁVRAT KRÁLE VÁCLAVA II. DO ČECH A SVATBA S GUTOU HABSBURSKOU

Návrat Václava II. z braniborského exilu do vlasti je motivem, jemuž se česká historiografie opakovaně věnuje. Znamé je líčení tohoto okamžiku na stránkách Zbraslavské kroniky. V ní autor popisuje Václavův návrat jako vymodlený okamžik, kdy se právoplatný dědic trůnu ujme vlády a učiní přítrž loupení a všem pohromám tzv. „zlých let“. Lítostivé líčení Václavových dojmů z návratu do domoviny, kterou našel v troskách, je však nutno považovat přinejmenším za nadnesené — dvanáctiletý mladík si toho patrně z dětství v Čechách příliš nepamatoval a sotva se mohl tolik dojímat nad trpícími krajany, ačkoliv se jej Zbraslavská kronika snaží všemi silami vylíčit jako uvědomělého, bohabojného a ve všech ohledech již od útlého dětství ideálního panovníka.¹⁴

U zahraničních dějepisců se setkáváme s větší pozorností věnovanou této postavě až v souvislosti s jeho zasnubami a svatbou s Gutou, dcerou Rudolfa Habsburského.¹⁵ Nejinak je tomu i v případě Viktringovy kroniky. Ten hovoří o tom, kterak římský král pověřil svého syna Albrechta realizací svateb mladšího bratra Rudolfa a sestry Guty. Soustředí se při tom zejména na výčet účastníků Albrechtova doprovodu z řad šlechty věrné Habsburkům, důležitá je však zmínka o jednom konkrétním, a sice Arnoldovi, biskupu bamberském.¹⁶ Jedná se o velmi stručný zápis, z něž vyplývá určitá obtížnost určení, na jakou událost kronikář přesně odkazuje. Hlavním tématem kapitoly, v níž se o svatbě hovoří, je jmenování synů krále Rudolfa vévody a jediný letopočet, který by nám pomohl rámcově záznam zařadit (rok 1286), je uveden pouze

Chronik, Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung XXXIV, Wien 1913, s. 218–295, 596–635.

¹⁴ Josef EMLER (ed.), *Zbraslavská kronika*, Fontes rerum Bohemicarum (dále FRB) IV, Praha 1884, s. 19–21.

¹⁵ Např. Joseph SEEMÜLLER (ed.), *Ottokars österreichische Reimchronik*, Monumenta Germaniae Historica (dále MGH) Deutsche Chroniken (dále Dt. Chron.) V/1–2, Hannover 1890–1893, s. 236–237.

¹⁶ „Mandavit sibi eciam de nupciis fratris et sororis cum gloria celebrandis; deputavit quoque sibi Hermannum de Lannenberch, Eberhardum de Walse secretarios Swevice nacionis, Australes de Michsow, de Capella, de Lengenpach, de Puchaim consiliarios ei statuit, viros nobiles et prudentes; optans ei prospera filium sic dimisit. Generum suum regem Bohemie Arnoldo episcopo Babenbergensis educandum et nobilibus terre fideliter commendavit.“ Fedor SCHNEIDER (ed.), *Iohannis abbatis Victoriensis Liber certarum historiarum*, MGH Scriptores 36/I–II, Hannover — Leipzig 1909–1910 (dále LCH), kap. II/6, I., s. 289.

na začátku této kapitoly, popisující vícero událostí spjatých s králem Rudolfem.¹⁷ Ve Viktringově popisu se přesto skrývá několik vodítek k pochopení celého záznamu.

Na okraj je nutno říci, že Viktring bohužel příliš nereflektuje situaci, která v Čechách panovala před, ale ani po příjezdu Václava v květnu 1283, tedy mocenský souboj strany Tobiáše z Bechyně a Purkarta z Janovic se Závišem z Falkenštejna, který nakonec opanoval pražský dvůr, i když prostřednictvím svých vlastních přívrženců, neb takticky sám žádný úřad nezastával. Přitom už v tomto konfliktu se Rudolf Habsburský aktivně angažoval, neboť měl osobní zájem na tom, udržet situaci v Českém království stabilní a Václavův nástup na trůn učinit co nejméně problematickým. Rudolfova popularita v říši totiž tou dobou upadala, což znamenalo nedostatek podpory jeho dynastického plánu pro římský trůn. Právě pro tyto záměry by se mu ještě mladícký zeť s podílem na kurfiřtské volbě mohl hodit, což byla konečně politika, jež se mu, jak psal Josef Šusta, osvědčila i se dvěma jinými zeti, rovněž kurfiřty.¹⁸

Kronika tedy uvádí, že Rudolf — dalo by se říci, že jako svého zástupce — vyslal na svatbu Albrechta. Pokud bychom však hovořili o slavnosti v Chebu roku 1285, kde došlo k dovršení sňatku Václava s Gutou, na tu se vydal římský král osobně, naopak Albrechtovu účast prameny nedokládají. Po revindikaci byl Cheb říšským městem, Rudolf zde byl přítomen vysvěcení požárem zničeného kostela a o čtyři dny později na místo dle dohody dorazil i Václav (patrně tedy 25. ledna 1285) s matkou Kunhutou, která však zanechala před branami města svého partnera Záviše.¹⁹

Tato skutečnost je z hlediska její role ve vývoji Rudolfova vztahu k českému státu častým tématem moderních historiků, ale Viktringova kronika se jí vůbec nevěnuje; Závišův vztah a sňatek s Kunhutou je zmíněn pouze jako dovětek kapitoly o bitvě na Moravském poli. Kronikář na tomto místě zdůrazňuje, že Přemyslova vdova se provdala za sobě nerovného pána. Že by však kdy Kunhuta s Vítkovcem uprchla před synovým vztekem do Uher, jak je zde uvedeno, nelze doložit a toto tvrzení ani nemá opodstatnění.²⁰ Sňatek, o němž detailněji hovoří zbraslavský kronikář, ovšem tato dvojice uzavřela s Václavovým souhlasem nejpravděpodobněji až na jaře roku 1285, tedy až po chebské slavnosti.²¹ Viktringova charakteristika Záviše jako nerovného partnera královské vdovy se shoduje s vnímáním jejich vztahu nejen v kruhu zahraničních pozorovatelů, ale především těch domácích. Názor veřejnosti odráží

¹⁷ Tamtéž, s. 288.

¹⁸ Josef ŠUSTA, *České dějiny. Dílu II. část 1. Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*, Praha 1935, s. 334–335; Libor JAN, *Václav II. Král na stříbrném trůnu*, Praha 2015, s. 64–69; Josef ŽEMLIČKA, *Století posledních Přemyslovců*, Praha 1998, s. 216–219; Vratislav VANÍČEK, *Velké dějiny země Koruny české III. 1250–1310*, Praha 2002, s. 387–389.

¹⁹ Robert ANTONÍN, *Zahraniční politika krále Václava II. v letech 1283–1300*, Brno 2009, s. 71–76; srov. Josef ŽEMLIČKA, *Do tří korun. Poslední rozmach Přemyslovců (1278–1301)*, Praha 2017, s. 114–115.

²⁰ „Relicta regina postea viro nobili, sed sibi impari, coniungitur, cum quo a facie timoris Wenzeslai filii in Ungariam commigravit.“ F. SCHNEIDER (ed.), *LCH*, kap. II/4, I., s. 280.

²¹ J. EMLER (ed.), *Zbraslavská kronika*, FRB IV, s. 22–25; Wilhelm WATTENBACH (ed.), *Continuatio Vindobonensis*, MGH Scriptores IX, Hannover 1851, s. 713; k tomu J. ŽEMLIČKA, *Století*, s. 220; L. JAN, *Václav II.*, s. 71–72.

i Fürstenfeldská kronika, když líčí Záviše jako černokněžníka, čímž částečně snímá břímě zodpovědnosti z Kunhuty.²² Podobně demonizující líčení jeho osobnosti bychom našli i ve Zbraslavské kronice — slabá ženská mysl podlehla Závišovu kouzelnickému umění, de facto propadla chtíči, což bylo vnímáno zejména jako zrada na jejím choti Přemyslovi, kterému Záviš tolik uškodil a svedl jeho vdovu.²³

Doplňme, že k naplnění manželství mezi Václavem a Gutou došlo nejspíše ihned po příjezdu Přemyslovce do Chebu, v noci z 25. na 26. ledna, a ihned po svatbě již český panovník užívá titulu krále, snad proto, že zde svému zeti udělil Rudolf Čechy a Moravu v léno, ačkoliv v současnosti o tom neexistuje přesvědčivý důkaz, a tak je možné, že titulatura v listinách byla spíše následkem tchánovy rady než aktu oblénění.²⁴ Situace v zemi spjatá se Závišem měla jistě něco společného s faktem, že Rudolf svou dceru po svatbě odvezl s sebou do Německa. Možná se nejednalo o tak často zmiňovanou nedůvěru mezi římským králem a Vítkovcem osobně, ale zcela jistě se tak Habsburk rozhodl proto, že situace v Čechách byla velmi nestabilní s ohledem na strany bojující o rozhodující vliv na mladíka na trůnu, a nyní měl, jak se zdálo, navrch Záviš. Tím vznikla paradoxní situace, kdy Vítkovci a jejich spojenci, ještě nedávno komplicové římského krále v otázce pádu Přemysla Otakara II., stanuli proti Rudolfovi a jeho zájmům. Závišova pozice se navíc posílila jeho sňatkem s Kunhutou, přestože ta již v září 1285 zemřela.²⁵

Pokud jde o zmiňovaného bamberského biskupa Arnolda, ten se skutečně stal jedním z hlavních Václavových rádců, ale nestalo se tak po chebské svatbě v roce 1285. Arnold přišel poprvé do Prahy až s doprovodem královny Guty, která byla konečně otcem vyslána do Čech v létě 1287. Důvodem jejího příchodu měla být zamýšlená korunovace, ke které tehdy ale nakonec nedošlo.²⁶ Biskupova role králova rádce však přišla na pořad dne až roku 1290. Na Velikonoce se tehdy vydal Václav s manželkou do Erfurtu ke svému tchánovi a v reakci na ohrožení Václavových zemí vratislavským vévodou a uherským králem s ním Rudolf nazpět vyslal vojsko vedené Václavovým švagrem, Rudolfem mladším, a říšské rádce v čele s Arnoldem.²⁷ Příchod Arnoldův a jeho vliv na Václavovu vládu je pak detailněji vylíčen zbraslavským kronikářem.²⁸ Nebyl to tedy patrně Albrecht, kterému byla tato výprava svěřena.

Zdá se, že Viktring zde zaměnil celkem dvě až tři různé události — chebskou svatbu v lednu 1285, vyslání Guty do Prahy v červenci 1287 a návrat královského páru z říšské návštěvy na jaře 1290. Obecně vzato byl o tehdejších poměrech v Českém

22 Georg LEIDINGER (ed.), *Chronica de gestis principum*, MGH Scriptorum rerum Germanicarum in usum Scholarum (dále MGH SRG) XIX, Hannover — Leipzig 1918, s. 36–37; L. JAN, *Václav II.*, s. 74–75.

23 J. EMLER (ed.), *Zbraslavská kronika*, FRB IV, s. 22–23; k Závišovi a jeho odrazu v pramenech podrobně: M. VYSTYD, *Die steierische Reimchronik*, s. 255–295.

24 J. EMLER (ed.), *Zbraslavská kronika*, FRB IV, s. 25; k tomu L. JAN, *Václav II.*, s. 73–74; J. ŽEMLIČKA, *Století*, s. 220.

25 J. EMLER (ed.), *Zbraslavská kronika*, FRB IV, s. 26; k tomu L. JAN, *Václav II.*, s. 80–81; R. ANTONÍN, *Zahraniční politika*, s. 74; J. ŽEMLIČKA, *Století*, s. 220–221.

26 Tamtéž, s. 223; V. VANÍČEK, *Velké dějiny III.*, s. 399.

27 Tamtéž, s. 412; J. ŽEMLIČKA, *Do tří korun*, s. 158–161.

28 J. EMLER (ed.), *Zbraslavská kronika*, FRB IV, s. 38.

království nedostatečně zpraven; vše co k tématu prvních let Václavovy vlády píše, se přímo dotýká Rudolfa či Albrechta Habsburských, nejčastěji se jedná o okamžiky, kde byli tito osobně přítomni.

KORUNOVACE VÁCLAVA V ROCE 1297

Jednou z největších a nejokázalejších událostí sklonku přemyslovské epochy jistě byla korunovace Václava II.²⁹ Je připomenuta i na stranách třetí knihy LCH, datována je o rok později, ovšem o samotném průběhu tohoto aktu nám Viktring mnoho nevypráví. Kronikář se v souvislosti s ní zaměřil spíše na jiného účastníka korunovačních oslav a český král, jak se zdá, mu nestál za obšírnější líčení. Hlavním obsahem sdělení je, že král Václav pozval mohučského arcibiskupa, aby korunoval v Praze jej a jeho manželku, sestru vévody Albrechta, Gutu Habsburskou. Viktring vyzdvihuje přítomnost Albrechta a jeho početného vybraného doprovodu a dodává: „Mohučský biskup, vida jeho slávu, znovu jej vyzval převzít Říši.“³⁰ Mohučský arcibiskup prý dále argumentoval tím, že kvůli nenesitelné svědci krále Adolfa Nasavského je ochoten Albrechta podpořit pod podmínkou, že pro sebe získá Václavovu podporu — tedy jeho hlas jako říšského arcibiskupa.³¹

Ve Zbraslavské kronice je tato slavnost vylíčena velmi barvitě. Není divu, základní kámen Zbraslavského kláštera byl položen hned druhý den po korunovaci za účasti jeho prvního opata Konráda.³² Kronikář klade důraz především na biblickou symboliku, pomáhaje si verši z Nového i Starého zákona. Václava staví do jakési analogie s králem Davidem. Zbožný vladař také vysílá poselstvo k papeži, aby ukázal pravou pokoru a poslušnost Římu, a následně pak k mohučskému arcibiskupovi — ten byl tehdy v církevní klatbě, ale poslové pro něj u papeže dosáhli povolení legálně obřad provést.³³ Průběh samotného korunovačního aktu je zde popsán spíše prostřednictvím dalších biblických citátů než faktografickým popisem děje, monumentalita vizuální scény zde stojí v pozadí a líčení se soustředí na neuchopitelný přesah tohoto okamžiku. Zato o prostředí tehdejší Prahy přeplněné hosty, obchodníky i prostými lidmi, kteří sem za touto příležitostí přicestovali, hovoří květnatě a do detailu popisuje okázalost připravených kratochvílí.³⁴

²⁹ K ní naposledy podrobně J. ŽEMLIČKA, *Do tří korun*, s. 294–308.

³⁰ Srov. F. SCHNEIDER (ed.), *LCH*, kap. III/3, I., s. 354: „Anno Domini MCCLXXXVIII Wenzeslaus rex ad coronandum se et reginam, ducis Alberti sororem, invitavit episcopum Maguntinum. Affuit Albertus cum comitiva exulta et huius festi gaudia decentissime illustravit. Cuius gloriam ut vidit pontifex, ad regnum iterum invitavit, Adolfum pro enormibus excessibus deponendum affirmat et sibi regnum tradendum certissime asseverat, dummodo regem Bohemie secum ducat.“

³¹ Tamtéž.

³² J. EMLER (ed.), *Zbraslavská kronika*, FRB IV, s. 77–78; srov. J. ŽEMLIČKA, *Století*, s. 245, a L. JAN, *Václav II.*, s. 232.

³³ J. EMLER (ed.), *Zbraslavská kronika*, FRB IV, s. 71–75; k tomu Kateřina CHARVÁTOVÁ, *Václav II. Král český a polský*, Praha 2007, s. 153–154.

³⁴ J. EMLER (ed.), *Zbraslavská kronika*, FRB IV, s. 75–77.

Pro vnitřního pozorovatele tedy byla korunovace jakýmsi vrcholem Václavova postupu, při jejím popisu je kladen důraz na křesťanský ideál panovnickovy moci, která pochází od Boha samého, byť byl tento ideál oprášenou antickou myšlenkou.³⁵ Akt Václavova pomazání a vložení pro tuto příležitost nově zhotovené koruny na jeho skráně, tolik akcentovaný Petrem Žitavským, symbolizuje a ztělesňuje tradici a moc starobylého rodu, ale také v této době znovuzrozený kult božského panovníka.³⁶ Ve skutečnosti však měla tato slavnost prozaičtější význam: jednalo se o demonstraci bohatství, významu a lesku českého krále, zvláště po letech, která poškodila pověst království a zasela do myslí cizinců představu Čech jako rozvrácené země plné lapků a hladovějících.³⁷

Ceremonii vedl mohučský arcibiskup Gerhard, stalo se tak 2. června 1297 ve sv. Vítu. Tehdy se stále jednalo o románskou baziliku z druhé poloviny 11. století, která díky svým architektonickým prvkům a společně se svitem svící a vůní kadidla vytvořila pro korunovaci až mystické prostředí podobné byzantskému. Stanovené datum také nebylo vybráno náhodně, pro symboliku pomazání a korunovace byl ideální svátek Letnic, tedy připomínka sestoupení Ducha svatého na apoštoly a Pannu Marii. Gerhardovi asistovali také arcibiskup magdeburský, Petr z Aspeltu jako biskup basilejský a celá řada dalších vysoce postavených biskupů, včetně pražského a olo-mouckého.³⁸

Většina kronikářů popisuje speciálně vystavěné městečko zbudované ze dřeva na místě dnešního Smíchova, čas hodování, nákladných her a zábavy, ale především důležité osobnosti dané doby, které byly Václavovými hosty. Patřili mezi ně braniborský či míšeňský markrabě, saský vévoda, slezští Piastovci, ale především Václavův švagr Albrecht.³⁹ Jeho postava je akcentována zejména v kronice Otakara Štýrského, z níž patrně v této věci Viktring čerpal nejvíce. V Otakarově líčení je Albrecht, vévoda rakouský a štýrský, hlavní postavou celého dění. Ačkoliv se autor obšírně věnuje Václavovu oděvu, výstroji a okázalosti přichystaných oslav, vše slouží jen jako předmluva před Albrechtovým vstupem na scénu korunovačního průvodu. Přesto však Otakar s nelibostí konstatuje, že když se vévoda přišel poklonit českému králi, ten jej nechal před očima všech klečet ostantativně dlouho.⁴⁰

Viktring nám nic takového nepopisuje, jeho zmínka o korunovaci zabírá spíše kratší odstavce, který podobně jako u Otakara slouží jako předehra pro další vyprávění o Albrechtově vzestupu, ale Václavem se i tak rozhodně nezaobírá tak dlouho a detailně jako Otakar. Na rozdíl od štýrské kroniky nevěnuje pozornost radě, kterou měl Václav svolat na 4. června a které se z řad říšských kurfiřtů neúčastnili arcibis-

35 L. JAN, *Václav II.*, s. 226.

36 Tamtéž, s. 234.

37 J. ŽEMLIČKA, *Století*, s. 245; V. VANÍČEK, *Velké dějiny III.*, s. 441.

38 Tamtéž, s. 442; L. JAN, *Václav II.*, s. 225 a 235–236.

39 J. ŽEMLIČKA, *Století*, s. 245–246; V. VANÍČEK, *Velké dějiny III.*, s. 442.

40 J. SEEMÜLLER (ed.), *Ottokars österreichische Reimchronik*, MGH Dt. Chron. V/1–2, v. 69182–69449; podobně Albrechta vyzdvihuje i Erfurtská kronika: Oswald HOLDER-EGGER (ed.), *Chronica s. Petri Erfordensis moderna*, MGH SRG XLII, Hannover — Leipzig 1899, s. 315; k tomu L. JAN, *Václav II.*, s. 229–233; K. CHARVÁTOVÁ, *Václav II.*, s. 155–156.

kupové z Trevíru a Kolína a ani rýnský falckrabě. Na tomto zasedání mělo dojít k jednáním ve věci podpory Albrechta v nástupu na říšský trůn. V Praze se však patrně jednalo o jakousi iniciační schůzku zde přítomných mužů s vlivem na říšskou politiku, jejímž účelem bylo spíše naplánovat jednání, která pak skutečně proběhla — po selhání naplánované schůzky v Chebu se nakonec ve velmi podobné sestavě sešli odpůrci stávajícího římského krále Adolfa Nasavského v Kadani ve druhé půlce srpna roku 1297. Dá se tedy hovořit o tom, a nasvědčuje tomu prostřednictvím výstupu mohučského arcibiskupa i zápis Viktringův, že dny oslav Václavovy korunovace byly první demonstrací, byť ne ještě otevřenou, opozičního tábora římského krále a podporovatelů Albrechta Habsburského.⁴¹

S Václavem byla korunována i jeho žena Guta, tou dobou v šestinedělí po těžkém porodu (poslední dítě, dcera, se narodila 21. května). Královnu však museli do baziliky donést na lůžku a není jisté, zda na něm nesetrvala i během obřadu, po kterém byla opět přenesena zpět do svých komnat. V každém případě 18. června Guta zemřela. Za svého života měla na svého manžela a vrstevníka nemalý vliv, jejím úkolem bylo kromě plození potomků také naklonit Václava pro habsburskou politiku, v čemž byla úspěšná. Ani po její smrti se Václav podpory Albrechta nezřekl a měl zásadní roli v jeho nástupu na říšský trůn.⁴²

Pro viktringského opata tedy slouží pražská korunovace jako příležitost k oslavě Albrechta Habsburského, akcentuje v její souvislosti jeho rostoucí moc, čímž ve svém vyprávění vystavuje obraz jeho postupného vzestupu, završeného získáním titulu římského krále. Jako pramen o Václavovi nepřináší příliš nového, v podstatě je ve shodě s Otakarem Štýrským a celá událost má v jeho podání tutéž funkci. Tím se diametrálně liší od Zbraslavské kroniky, která na mnoha stranách Václava oslavuje a korunovaci pojímá jako další milník a vrchol zlatého věku, který nastal takřka po 20 letech od smrti velkého Přemysla Otakara.

VYMŘENÍ ARPÁDOVCŮ A OTÁZKA NÁSLEDNICTVÍ V UHRÁCH A POLSKU

Královna Guta, jejíž smrt Viktring připomíná v páté kapitole třetí knihy, po sobě zanechala tři dcery a syna Václava. O několik let později, v lednu roku 1301, zemřel uherský král Ondřej III., manžel Albrechtovy dcery Anežky Habsburské, s níž však neměl potomky.⁴³ Viktring neopomíná skutečnost, že po Ondřejově smrti vyslal papež Bonifác VIII. Karla, syna Albrechtovy sestry Konstancie a zároveň vnuka Karla II. Neapolského a Marie Uherské, aby se za doprovodu jistého kardinála zmocnil

41 J. SEEMÜLLER (ed.), *Ottokars österreichische Reimchronik*, MGH Dt. Chron. V/1–2, v. 69458–69534; srov. O. HOLDER-EGGER (ed.), *Chronica s. Petri Erfordensis moderna*, MGH SRG XLII, s. 315; k tomu L. JAN, *Václav II.*, s. 233 a 246; srov. R. ANTONÍN, *Zahraniční politika*, s. 196–198.

42 V. VANÍČEK, *Velké dějiny III.*, s. 443; L. JAN, *Václav II.*, s. 242–243.

43 „Accidit interea, quod soror regis, regina Bohemie, moreretur, unum filium Wenczeslaum et tres filias relinquens... Moritur eciam hoc tempore Andreas sine herede rex Ungarie, gener regis Alberti.“ F. SCHNEIDER (ed.), *LCH*, kap. III/5, I., s. 366–367.

Uher.⁴⁴ Tímto Karlem byl Karel Robert z dynastie Anjou, ale jeho cesta na uherský trůn nebyla zcela přímočará a jednoduchá. Jsou zde zmíněny i nároky Oty III., vévody bavorského, který se však setkal s neúspěchem a skončil v zajetí.⁴⁵ Konečně kronika uvádí i královici Václava, když připomíná jeho příbuzenský vztah k Arpádovcům, protože i jeho bába byla podobně jako předci Caroberta a Oty potomkem Bély IV. A tak se stalo, jak je zde psáno, že mladičkový Václav získal velkou část Uher. Aby kronikář své líčení co nejvíce zkrátil, přeskočí následně ke zmínce, že papež pohrozil všem protivníkům Karla Roberta exkomunikací, načež se český král Václav rozhodl odvolat syna z Uher a Carobertovi se postupně podařilo prosadit.⁴⁶

V otázce Polska je kronika ještě skoupější na slovo, než je tomu v případě Uher. Teprve v následující kapitole se píše o tom, že zemřel „král Kališe“. Tato událost je zde datována do roku 1304, což je patrně důvodem, proč ji Viktring zařadil do svého vyprávění až po popisu vývoje na uherském trůnu. Je zmíněno, že Václav II. si za manželku vzal jeho jedinou dceru, a tak pro sebe získal polské království. Hovoří se i o tom, že proti takovému postupu vystoupil král Albrecht s tvrzením, že země nyní připadly říši, čímž došlo k novému rozporu mezi někdejšími švagry, Albrecht vtrhl za velkého plenění do Čech a zastavil se až u Kutné Hory. Český král pak za žold získal vojska mohučského arcibiskupa a saského vévody, ale nepovažoval za moudré vzdorovat Albrechtovi přímo, takže nechal pouze bránit strategická místa a, vyčkávaje příchodu zimy, nakonec dosáhl Albrechtova ústupu z Čech. Václav také spojil jednu ze svých dcer, Annu, s korutanským vévodou Jindřichem a krátce po těchto událostech podlehl nemoci podbřišku (v originálním textu je zmíněna „dysenterie“; k příčině úmrtí se vrátíme později) a byl slavnostně pochován na Zbraslavi, v cisterciáckém klášteře, jehož byl zakladatelem.⁴⁷

Ondřej Uherský sice neměl mužského dědice, zůstala po něm však dcera z prvního manželství Alžběta, tehdy ještě dítě, avšak již dříve zasnoubená princí Václavovi.⁴⁸ Pokud šlo o „velký díl Uher“, který měl Alžbětin snoubenec získat, skutečně se jednalo spíše o část, kterou tvořilo město Budín s přilehlým okolím a pak většina dnešního Slovenska.⁴⁹

44 „Papa vero Karolum filium sororis Alberti, <Karoli principis filium>, que in Apuliam tradita fuerat, per cardinalem qui Gentilis dictus est ad regnum Ungarie suscipiendum destinavit.“ Tamtéž, s. 367; k tomu Josef ŠUSTA, *Dvě knihy českých dějin. Kus středověké historie našeho kraje. Kniha první. Poslední Přemyslovci a jejich dědictví 1300–1308*, Praha 2001, s. 339.

45 „Dux eciam Otto Bawarie, qui fuerat filius filie Bele regis, vocatus capitur et angustatus de illis partibus vix evasit.“ F. SCHNEIDER (ed.), *LCH*, kap. III/5, I., s. 367; k tomu J. ŠUSTA, *Dvě knihy*, s. 345.

46 „Filius quoque regis Bohemie invitatus fui, et ipse ex matre patris de sanguine Bele fuit, bonamque partem circa metas habuit; sed dum papa omnes Karolo adversantes excommunicacionis gladio feritet, rex Bohemie suum filium revocavit...“ F. SCHNEIDER (ed.), *LCH*, kap. III/5, I., s. 367.

47 W. FRIEDENSBURG (ed.), *Das Buch*, s. 136–137; srov. F. SCHNEIDER (ed.), *LCH*, kap. III/6, I., s. 371–373.

48 J. ŠUSTA, *Dvě knihy*, s. 335.

49 J. ŽEMLIČKA, *Století*, s. 347.

Václavovo rozšiřování vlivu v Polsku začalo ziskem Krakovska a Sandoměřska po smrti tamního vévody Leška Černého. Václav byl schopen naklonit si i menší piastovská knížata ze Slezska, ale Leškův bratr Vladislav Lokýtek odolával až do roku 1292, kdy byl donucen stát se Václavovým leníkem.⁵⁰ Je otázkou, zda Václav už v tomto okamžiku aspiroval na zisk polské koruny a zda v této věci podnikl konkrétní kroky směřované ke kurii. Této věci kronika nevěnuje na rozdíl od Zbraslavské žádnou pozornost. Zcela jistý byl však výsledek — papež Bonifác VIII., nedlouho předtím nastoupivší svůj pontifikát, přiřkl roku 1295 obnovenou polskou korunu Přemyslovi II. Velkopolskému.⁵¹

Václav jako držitel Malopolska s Krakovem, které bylo považováno za nejdůležitější místo polské státnosti, odmítal Přemyslovi korunovaci uznat, posměšně ho nazýval „králem Kališe“, což je ostatně termín užitý i Viktringem. Ale Přemysl zásahem osudu zemřel už v únoru 1296 a boj mezi Piastovci o jeho území se znovu rozhořel, přičemž král Václav trpělivě vyčkával a pozoroval situaci z domova, k tomu byl zaměstnán říšskou politikou a sporem Adolfa Nasavského s Albrechtem Habsburským.⁵² Trpělivá taktika se vyplatila, na počátku roku 1300 byl svolán sjezd velkopolských pánů, kteří zvolili Václava za svého panovníka a nabídli mu ruku Richenzy, nezletilé Přemyslovy dcery. Zbraslavská kronika v této věci zdůrazňuje primárně mírumilovnost a dobrotu, bezmála svatost, hned vzápětí však (jen zdánlivě, z pohledu polských světských i duchovních pánů) také bohatství českého krále a jeho slovanský původ. Takto tedy mohl Václav snáze obejít papežův souhlas ke korunovaci, ale aby sám sebe nesevřel v kleštích nepřátel, požádal krále Albrechta o udělení nově získaných zemí v léno. Ten mu rád vyhověl, vida, že se Václav zaměstnává na severu, daleko od jeho alpských držav. Václav jednal rozvážně — věděl, že přijetí bývalých Lokýtkových zemí v léno je spíše formalitou a pojistkou do budoucna, protože vydatnou podporou Albrechta v jeho kandidatuře na říšský trůn si od něj v roce 1298 vysloužil slib takřka nicotných závazků za lenní držbu.⁵³

S Richenzou se Václav oženil v Praze na konci července roku 1300, načež se snad vydal na vojenské tažení do Polska, kde byl v Hnězdně korunován polským králem. Datace jeho korunovace je ovšem obtížná vzhledem k chybějícím pramenům a jisté je jen to, že proběhla někdy mezi srpnem téhož roku a lednem roku následujícího, kdy Václav mění svou titulaturu v listinách. Ziskem polské koruny se Václav stal pánem masivního pásu od Baltu po Uhry, byť nevládl všem polským zemím a jeho suverenita nad piastovskými knížaty byla nejasná. Sám však v Polsku nevládl, do knížectví na severu dosazoval kapitány či hejtmany. Velké sjednocené území však pomohlo přivést v Polsku k životu pokrok, například zavedení pražského groše, což pomohlo slabé ekonomice.

50 Tamtéž, s. 299–300.

51 J. EMLER (ed.), *Zbraslavská kronika*, FRB IV, s. 59–61; srov. J. ŠUSTA, *Dvě knihy*, s. 300–303; v reakci na Zbraslavskou kroniku a výklad Šustův se této problematice podrobně věnoval Robert Antonín: R. ANTONÍN, *Zahraniční politika*, s. 135–141.

52 J. ŽEMLIČKA, *Století*, s. 234; TÝŽ, *Do tří korun*, s. 260; srov. J. ŠUSTA, *Dvě knihy*, s. 303–307; R. ANTONÍN, *Zahraniční politika*, s. 141–147.

53 J. EMLER (ed.), *Zbraslavská kronika*, FRB IV, s. 81–82; k tomu J. ŠUSTA, *Dvě knihy*, s. 308–313; k volbě Václava II. polským králem také R. ANTONÍN, *Zahraniční politika*, s. 209–217.

S Richenzou, v Čechách známou jako Rejčka, však pro její věk Václav manželství ihned nekonzumoval. Jak vzpomíná Zbraslavská kronika, stalo se tak až o několik let později, když jeho rádci naléhali, že je tím způsobem třeba ujistit neklidnou polskou šlechtu. Jistě si byli vědomi toho, že král má pouze jediného syna, což představovalo na tehdejší poměry velké riziko. Jedna z dalších předtuch přemyslovského osudu.⁵⁴

V Uhrách na rozdíl od Polska sice existoval jeden panovník v podobě krále, ale jeho moc se od času Bély IV. postupně tříštila ve prospěch uherských magnátů, kteří bojovali mezi sebou o panství koruny i církve. Poslední Arpádovec Ondřej se za svého pobytu ve Vídni spřátelil i s Václavem, a tak došlo k zásnubám jejich dětí. Ještě před Ondřejovou smrtí se Karel Robert, jak je také v kronice načrtnuto, vylodil ve Splitu a následně byl v Záhřebu korunován ostříhomským arcibiskupem na chorvatského krále, ačkoliv to nebylo schvalováno papežem. Po Ondřejově smrti si však Carobert nezískal podporu tak rychle jak čekal, část magnátů i duchovních nechtěla Anjouovce na svém trůnu vidět a přála si raději mladého Václava, který nejenže byl stejně jako Carobert Bělovým praprapravnukem, ale navíc se měl stát i manželem poslední Arpádovny Alžběty. Přemyslovská vláda Uhrům imponovala především bohatstvím a vojenskou silou a český král nakonec neodolal své ctižádostivosti a vizi trojí koruny pro svůj rod, takže i přes četná proti vydal syna magnátům, dávaje jim neúměrné dary a výkupné za věrnost. Princ Václav, v podobném věku jako kdysi jeho otec, byl korunován (i toto se stalo za nesouhlasu Bonifáce VIII., který následně Václava II. káral, byť poněkud smířlivým tónem) na uherského krále jako Ladislav V., ačkoliv reálnou vládu vykonával sám Václav II. a jeho syn byl spíše loutkou, kterou si oligarchové v Uhrách přáli ovládat podle vlastních zájmů.⁵⁵

Papež však nakonec po čase ztratil trpělivost a opustil taktiku mírné diplomacie, znovu připomínaje, že neuznává Václavovu polskou korunovací a aby se tak stalo, musí se vzdát Uher. Svou roli v tom jistě hrál i fakt, že se papež smířil s Albrechtem Habsburským, což je připomenuto i na stránkách LCH, a konečně jej uznal za římského krále. Magnáti nakonec podlehli agitačním snahám kardinála Mikuláše, papežského legáta, ve prospěch Karla Roberta a přemyslovské panství se de facto zhroutilo. Poslední zbytky moci ještě mladý Václav tříštil mezi uherské pány v zoufalé snaze se udržet, ale bez úspěchu. Stejně stanovisko jako papež zaujal i jeho nový partner Albrecht, když žádal po českém králi mnohé ústupky, přičemž zapomínal na všechny sliby z let minulých i na udělení polských zemí v léno ze svých rukou.⁵⁶

Václav II. se ocitl v říšské klatbě jako kdysi jeho otec. Jak Polsko, tak i Uhry se staly černou dírou, v níž mizelo bohatství kdysi mocného českého krále, žádnou oporu v řadách šlechty těchto zemí v podstatě neměl a Albrecht již hrozil vpádem do Čech. Asi jen malou útěchou mohlo být Václavovi to, že se k Habsburkovi nepřidali Menhartovci a že později vdal dceru Annu za Jindřicha Korutanského. Václav se vydal do Bu-

54 J. EMLER (ed.), *Zbraslavská kronika*, FRB IV, s. 81–82 a 85–87; k tomu J. ŠUSTA, *Dvě knihy*, s. 315–332; srov. R. ANTONÍN, *Zahraniční politika*, s. 217–226; L. JAN, *Václav II.*, s. 282–285.

55 J. EMLER (ed.), *Zbraslavská kronika*, FRB IV, s. 83–85; k tomu J. ŠUSTA, *Dvě knihy*, s. 335–358; srov. J. ŽEMLIČKA, *Století*, s. 251–255.

56 F. SCHNEIDER (ed.), *LCH*, kap. III/6, I., s. 372; srov. J. ŠUSTA, *Dvě knihy*, s. 359–367; J. ŽEMLIČKA, *Století*, s. 348–350.

dína a mezitím Albrechtův syn Rudolf vedl výpad na jižní Moravu. Václavovi nezbylo než se kvapně vrátit a pro záchranu svého jediného dědice s sebou vzít i uherského krále s korunovačními klenoty. Albrechtovo vojsko se nakonec spojilo s vojskem jeho syna u Českých Budějovic a plenilo Čechy, až se nakonec zastavilo v říjnu 1304 u Kutné Hory. Václavovi však znovu vyšla defenzivní taktika — zima a nemoci donutily Albrechta k ústupu, na němž je z týla napadly družiny českých pánů. Karta se začala pomalu obracet, Václav získával nové spojence a necítil se tak povinován vyhovět požadavkům Albrechta ani papeže.⁵⁷

Bohužel na jaře roku 1305 byl král Václav upoután na lůžko. Nemoci podlehl 21. června a stihl ještě podniknout mnoho pro to, aby synovi ulehčil nástup na své místo. Dnes je již známo, že zemřel na tuberkulózu; příčinu v souchotinách vidí i zbraslavský kronikář.⁵⁸ Viktringova zmínka o nemoci podbřišku, v latině „dysenterie“, je tak poněkud zvláštní, nepřevzal ji patrně ani ze štyrské kroniky. Podobného slova se užívá v medicíně i později, lat. dysenterie znamená úplavice. Smrt na úplavici nebyla sice v oné době ničím neobvyklým, přesto tento fakt svědčí o určité neznalosti realit. K vysvětlení úmrtí na základě úplavice či jiného postižení trávicího traktu snad mohly kronikáře vést poznatky o dětské podvýživě a obecně chatrném zdraví a přísných postech českého krále.

Václav III. se mohl pyšnit titulem krále českého, polského a uherského jen krátce. Podle zbraslavského kronikáře byl pod vlivem svých vrstevníků z řad českých pánů a většinu času se věnoval zábavě. Patrně podle jejich rad také zrušil zasnoubení s Alžbětou, a ačkoliv Albrecht stvrdil mír, na němž začal na sklonku života pracovat už Václavův otec, a zcela v něm nepopřel ani nároky Přemyslovců v Polsku, vzal si šestnáctiletý král dceru těšínského knížete Violu a na podzim 1305 rezignoval na titul uherského krále. Polsko se sice snažil udržet, ale příliš rázná ruka tamních hejtmánů přiměla Piastovce k opětovným sympatiím k Lokýtkovi a ještě než stačil Václav do Polska vkročit a odboj potlačit, byl 4. srpna 1306 v Olomouci neznámou rukou zavražděn. Viktring uvádí, že se tak stalo dýkou „z rukou dvou synů Beliašových“ a celé líčení je uzavřeno zmínkou o sňatku jeho vdovy Violy s pánem z Rožmberka. Zbraslavská kronika jmenuje jako možného pachatele durynského rytíře Konráda z Botenštejna, který byl však stráží zabit dříve, než mohl podat jakékoliv vysvětlení. Štyrská kronika zase jmenuje jistého Holena z Vildštejna; obecně se vina dávala nejčastěji někomu z řad panstva, ale je těžké v této věci rozhodnout a pravdu se už patrně nikdy nepodaří odhalit.⁵⁹

57 J. EMLER (ed.), *Zbraslavská kronika*, FRB IV, s. 87–91; k tomu J. ŽEMLIČKA, *Století*, s. 350–358; L. JAN, *Václav II.*, s. 347–351.

58 J. EMLER (ed.), *Zbraslavská kronika*, FRB IV, s. 91–100; k tomu J. ŽEMLIČKA, *Století*, s. 359–360.

59 „Rex Bohemie iuvenis, qui voluptuosis insistens operibus, iuxta Salomonem: Adolescencia et voluptas vana sunt, primo anno a duobus filiis Belial procuracione nobilium terre cultro, sicut dicitur, est perfossus, relinquens iuvenem viduam, Ruthonerum regis filiam; que expleto luctus tempore de Rosenberch ipsius regni potentem ac nobilem virum duxit.“ F. SCHNEIDER (ed.), *LCH*, kap. III/6, I., s. 373; J. EMLER (ed.), *Zbraslavská kronika*, FRB IV, s. 106–109; k tomu J. ŽEMLIČKA, *Století*, s. 361–367.

Viktringovy zprávy o zahraniční politice Václava II. lze hodnotit jako poměrně přesné, zejména jedná-li se o zisk uherské koruny pro jeho syna. Polské problematice se nevěnuje, což by se dalo vysvětlit určitou informační nejistotou a slabými vazbami alpských zemí na Polsko, které vedly k tomu, že Viktring sám neměl dostupné podklady pro zpracování Václavova postupu. Znal jej pouze v kontextu, v jakém se ve věci angažovali Habsburkové. K osobě Václava III. se vyjadřuje skepticky, podobně jako téměř všechny dobové prameny ho má za lehkovážného mladíka, přesto však volba slov při líčení jeho skonu značí, že Viktring k Přemyslovcům nechoval až tak zásadní nesympatie.

* * *

Několik vybraných událostí, o nichž zde bylo pojednáno, představuje významné momenty z české historie. Posloužily tak k představení obrazu dějin, který se Jan z Viktringu snažil předat svým čtenářům. V otázce starších dějin, což je i případ doby vlády Václava II., jež se snažil postihnout co nejvíce zešíroka, byl Jan odkázán na starší prameny. Jistě jich jako vzdělaný klerik užil hojný počet, přesto je patrný vliv, který na jeho díle zanechala častá protichůdnost získaných informací. Nejlepším příkladem budiž chybná chronologie, která se často objevuje právě v kapitolách (nebo celých knihách) o obdobích, jichž autor kroniky ani nemohl být svědkem. Zbraslavská kronika zde může na mnoha místech posloužit jako komparativní pramen, zejména díky určitým styčným bodům s kronikou LCH — obě díla jsou psána latinsky, zachycují podobný dějinný úsek, autory jsou významní opati cisterciáckých klášterů, kteří i v osobní rovině vykazují řadu podobností, třebaže pocházeli z odlišných prostředí a každý se proto identifikoval s jiným politickým táborem.

Nejzajímavější na Viktringově kronice je patrně styl, jakým je sepsána. Pokud Ota Durynský a Petr Žitavský psali Zbraslavskou kroniku především za účelem oslavy krále Václava II., Jan z Viktringu nepsal pro konkrétního vládcе či mecenáše a cílem jeho práce nebylo ani vytvořit komplexní ódu na žádnou konkrétní osobu či rod. Vliv, který kronikářovi patroni na jeho dílo měli, je i tak zjevný, je však spíše důsledkem Viktringova pocitu sounáležitosti. Nejcitelnější jsou jeho sympatie k vévodovi Albrechtu I. Habsburskému, který je ve sledovaném období pro Jana postavou ideálního panovníka (analogicky k pojetí Václava II. ve Zbraslavské kronice). Viktringem předkládaný obraz Václava je značně odlišný. Je pravda, že v jeho hodnocení není tak detailní, lépe řečeno nevěnuje se mu s takovým zápalem jako Přemyslu Otakarovi II. nebo Jindřichovi Korutanskému a Janu Lucemburskému, přesto poskytuje zajímavý pohled zejména na zahraniční politiku Václava II. Viktringův styl je obecně vzato méně symbolický, i přes četné biblické citáty je v jeho díle hmatatelný zájem především o politiku a v popisu dílčích událostí i hodnocení jejich aktérů vykazuje mnohem střízlivější naladění.

Habsburkům je v LCH věnována největší pozornost a osudy příslušníků tohoto rodu tvoří osu většiny díla. Příběh každého jedince je vyprávěn komplexně, konečný soud nechává autor na čtenářích, nesnaží se zastírat záporné stránky ani zamlčovat některá pochybení či záporně hodnocená rozhodnutí líčených osobností. Příslušníkům cizích dynastií Viktring neupírá jisté uznání ani jejich kvality, určité zkres-

lení je dáno spíše kronikářovou neznalostí poměrů a vnitřních souvislostí, což bylo v informačně omezené době vrcholného středověku nevyhnutelné. Václav II. je pro Viktringa jakousi vedlejší postavou na středoevropském politickém dějišti, jehož nejdůležitější role tkví v tom, že je říšským arcibiskupem a má tudíž hlas ve volbě římského krále. Ve vztahu k Albrechtovi však rozehrál zajímavou politickou partii a jejich vzájemné setkávání pro kronikáře představuje výživnou látku. Je přirozené, že čeští panovníci, kteří tolikrát stanuli v opozici k některému Habsburkovi, obecně představují ve Viktringově kronice postavy spíše záporné, přesto je však v jejich hodnocení Jan mírnější než řada dalších zahraničních dějepisců, a je-li to v jeho možnostech, snaží se neopomenout ani druhou stranu mince. To je však vždy podmíněno především jemu dostupnými zdroji. Příkladem budiž Albrechtovo prohlášení Polska za zemi připadlou říši a následný Václavův pokus o diplomatické řešení konfliktu, kterému český král obecně vždy dával přednost, což Viktring v podstatě považuje stejně jako Žitavský za moudré a uvážlivé.

Jan z Viktringu nebyl očitým svědkem událostí, které se Václava týkaly, jeho korunovací v roce 1297 popisoval se záměrem vyzdvihnout Albrechtovu postavu a hlavní motiv patrně převzal od Otakara Štýrského. Cíle těchto dvou autorů se však lišily. Otakar na rozdíl od Viktringa neusiloval o (jakkoliv relativní) objektivní popis dějin, o poučný odkaz. Jeho recipienty tvořila dvorská společnost, a tak se snažil podat spíše poutavý epický obraz, který má znaky dobové epiky i lyriky. Ani Otakar není ve svém hodnocení vyloženě zaujatý, přesto však Václava líčí především jako mocného a lstivého, zatímco u Viktringa nalézáme určitý posun v hodnocení, Václav je pro něj více prozřetelný nežli vychytralý. Za vznikem Zbraslavské kroniky pak stála idea svatořečení zemřelého krále, ovšem už Petr Žitavský věděl, jak je to nereálné, a proto akcentoval hlavně prvky ideálního vládce, přetvořil kroniku v knížecí zrcadlo.

Tato studie se rovněž nevěnuje zápisům o pozdější době, v jejímž líčení se Viktring soustředí na Jindřicha Korutanského a na Habsburky, jejichž právní nároky zdůrazňuje a do jisté míry legitimizuje. Naopak k Jindřichovi se staví kriticky — vzhledem k jejich osobnímu vztahu se sice snaží vykreslit Jindřichovu osobnost s co největším citem, ale přesto se nevyhýbá soudům, které pro Korutance nevyznívají vůbec lichotivě. Z pohledu moderní historiografie se společně s kapitolami věnovanými vládě Jindřicha Korutanského řadí i líčení událostí let 1310–1311, tedy nástupu krále Jana, k těm faktograficky nejvýstižnějším ve vztahu k Českému království. Konečně vzhledem k vlastní přítomnosti u popisovaných dějů je Jan z Viktringu jedním z hlavních pramenů, pokud jde o léta po smrti Jindřicha Korutanského a války o jeho dědictví. Přesto v komparaci se Zbraslavskou i Štýrskou kronikou nabízí *Liber certarum historiarum* nový a poněkud odlišný pohled i na vývoj Českého království za posledních Přemyslovců.

RÉSUMÉ:

This work is focused on the personage and work of John of Viktring. It presents an analysis of three selected events connected with the Kingdom of Bohemia and the reign of Wenceslaus II described in Viktring's Latin chronicle *Liber certarum historiarum* — the wedding of the Bohemian king and Judith of Habsburg, Wenceslaus's coronation and the acquisition of the Polish and Hungarian crowns.

By means of comparison with the Zbraslav Chronicle in particular, the paper attempts to analyse the work of the Carinthian chronicler, which, unlike many historiographical works of the time, was not commissioned by anyone, nor was it an attractive work of art for readers. Rather, it was written at an educated Cistercian monk's own initiative with the aim of creating a monumental world chronicle packed with factual information. Viktring's chronicle is thus an interesting probe into the perception of the Kingdom of Bohemia and the penultimate Přemyslid king and his foreign policy at the turn of the 13th and 14th centuries in Central Europe.

Bc. Gabriela Škorníková je studentkou navazujícího magisterského programu historie se zaměřením na kulturní dějiny na Katedře historie Filozofické fakulty Ostravské univerzity. Zabývá se kronikami vrcholného a pozdního středověku jako specifickými prameny k poznání myšlenkového světa doby a dále dějinami žen a každodennosti jak ve středověku, tak i v moderních dějinách (gabi.skornikova@gmail.com).